

Službeni nauk Crkve i Međunarodna teološka komisija

Uz 50. obljetnicu osnutka i djelovanja

*Ante Mateljan**, *Emanuel Petrov***

Sažetak

Autori donose u prvom dijelu temeljne postavke i poslanje službenoga i teološkoga nauka Crkve, koji je utemeljen na stvarnosti jedne i nepromjenljive objave i istine Duha Svetoga. Dokumenti učiteljstva i teološki nauk uvijek su svjedočanstvo vjere i poticaj vjerskomu životu, kao i svojevrсни odgovor na nove okolnosti i pitanja koja se pojavljuju. U drugom dijelu rada izneseni su podatci o osnutku i načinu djelovanja Međunarodne teološke komisije, nabrojani su dokumenti i njihova važnost, otvorena pitanja i poticaji koji proizlaze iz djelovanja i dokumenata. U završnom dijelu pojašnjena je važnost crkvenoga nauka, kao i suodnos s teologijom.

Ključne riječi: Crkveno učiteljstvo; dokumenti; autoritet; istina vjere; Međunarodna teološka komisija; Kongregacija za nauk vjere

Uvod

Doktrinarni razvoj kršćanskoga nauka prošao je tijekom stoljeća dug razvojni put od objavljenih istina do službenoga nauka Crkve. Već je u prvim crkvenim zajednicama poznata praksa da prezbiteri i starješine obavljaju odgovornu službu tumačenja spasenjskoga Božjega sebezriječnoga čovjeku. Glavna nakana bila je upraviti um i srce Kristovih učenika na egzistencijalno upoznavanje istine, koja je objavljena kroz povijest spasenja, a osobito u otajstvu Isusa iz Nazareta. Takvo autoritativan nauk tek je kasnije nazvano dogmom, premda je od samih početaka označavalo specifičnost kršćanskih vjerskih istina nasuprot svim drugim religija-

* Prof. dr. sc. Ante Mateljan, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu. Adresa: Zrinjsko-Franopanska 19, 21000 Split, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6481-364X>. E-adresa: amateljan@kbj-st.hr

** Doc. dr. sc. Emanuel Petrov, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu. Adresa: Zrinjsko-Franopanska 19, 21000 Split, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0224-7803>. E-adresa: donepetrov@gmail.com

ma. Crkveno se naučavanje odnosi na teološka i znanstvena pojašnjenja dogmatске istine kako bi bile spriječene zablude, a srce vjernika usmjereno spasenjskoj istini. Riječ je, dakle, o dvije stalne relacije, između kojih se odvija posredničko služenje crkvenoga učiteljstva: odnos prema Božjoj Riječi i odnos prema svakomu pojedinomu vjerniku. Ako je Riječ Božja objava i poruka osobnoga Boga upravljena čovjeku u povijesti spasenja, i to kako bi on postao dionik Božje naravi i prijatelj Božji, zadaća crkvenoga učiteljstva »ima svoj smisao samo ukoliko posreduje i pomaže da Božja riječ postane živa i neposredna u duši svakog čovjeka« (Valković, 1967, 172).

Za vrijeme Drugoga vatikanskoga sabora jasno se je pokazala vrijednost suradnje teologa kao koncilskih stručnjaka (perita) u sugestijama za rasprave o pojedinim pitanjima važnim za čitavu Crkvu, te posebno u oblikovanju saborskih dokumenata. Iako je kod nekih biskupa postojao strah od prevelikoga utjecaja teologa, on se je pokazao neopravdanim, pa je nakon Drugoga vatikanskoga sabora uloga teologa postala još veća, ne samo za djelovanje središnjih ustanova Katoličke crkve (posebno Kongregacije za nauk vjere), nego i na razini biskupskih konferencija i partikularnih crkava.

Kardinal Joseph Ratzinger, kao pročelnik Kongregacije za nauk vjere i predsjednik Međunarodne teološke komisije, pišući predgovor izdanju zbirke dokumenata o 15. obljetnici ustanovljenja, govori kako je »djelovanje Međunarodne teološke komisije jasno usmjereno suradnji pastira i teologa — znanstvenoga razmišljanja i pastoralne odgovornosti« (Ratzinger, 1988). Tu vidi »nastavak iskustva Koncila« (Ratzinger, 1988). u trajnom kršćanskom odgovoru na konkretna pitanja vjere i morala, čemu su od pomoći različite teološke discipline u kojima je postavljenim pitanjima i temama pristupljeno na temelju utvrđenoga nauka Crkve, služeći se znanstvenim metodama istraživanja. K tomu, valja imati na umu kako i teološkim pitanjima treba pristupiti multidisciplinarno, za što je nužna suradnja vrsnih stručnjaka. Upravo je na taj način zamišljen i tomu usmjeren rad Međunarodne teološke komisije (Ratzinger, 1988). Stoga ćemo u prvom dijelu našega rada posvetiti pozornost samomu smislu i svrsi nauka Crkve te potrebi suradnje učiteljstva i teologa, kako bismo u drugom dijelu prikazali rad i dokumente Međunarodne teološke komisije, kao suvremeno svjedočanstvo istine i putokaz vjere.

1. Bit crkvenoga nauka

Redak iz Djela apostolskih svjedoči da već Pavao i Timotej, »kako su prolazili gradovima, predavali su im za opsluživanje odredbe koje su apostoli i starješine utvrdili u Jeruzalemu« (Dj 16,4). Samim tim postaje bjelodano da Sveta predaja i Sveto pismo sačinjavaju jedan sveti poklad Riječi Božje povjerene Crkvi za spasenje duša (DV 10). Na tom dvostrukom temelju počiva službeni nauk Crkve. Riječ je o stvarnosti objave, koja je dana u povijesti Izraela te u životu, smrti i uskrsnuću Isusa Krista, a završava s apostolskom generacijom i smrću posljednjega apostola — Ivana Evangelista, za vladavine cara Trajana, koncem 1. stoljeća.

Riječ Božja zapisana u Bibliji predstavlja normativno i nepromjenljivo svjedočanstvo Božje objave. S druge strane, na temelju “krsnoga naloga” (Mt 28,19) Riječ spasenja trebalo je donijeti narodima svih kultura i vremena, te shodno tomu izraziti je novom terminologijom. Nije riječ samo o prevodenju na različite jezike, nego i o izražavanju posebnosti objave u novim sredinama i novim pitanjima. U tom smislu nauk Crkve nije neka nova objava, nego je uvijek svojevrsni odgovor na nove i promijenjene okolnosti, ali bez mijenjanja izvornosti objave (Ford, 2005, 215). Budući da Crkveno učiteljstvo ne može odjednom definirati cjelokupnost objavljene istine, jer su pitanja vjere i morala podložna promjenama smisla, vremena, prilika i kultura, stalno je potreban njegov izvanredni i aktualni oblik naučavanja.

S druge strane, svaki je vjernik pozvan sudjelovati u prenošenju, čuvanju i širenju Božje Riječi, i hijerarhija i laici. Postoji mnogo načina na koje se vjera čuva i izlaže. Predaja spominje apologete, crkvene oce, liturgiju, velike teologe, crkvene naučitelje i dr. Dokumenti, definicije i izjave Crkvenoga učiteljstva autentičan su oblik tumačenja Božje Riječi, te čuvanja i izlaganja vjere, kako bi ju svaki pojedini vjernik mogao pravilno shvatiti i živjeti. Stoga su oni uvijek izraz svjedočanstva vjere i poticaj vjerskomu životu. Yves Congar (1971, 141) upozorava da samo tako mogu biti ispravno shvaćeni. Jednako tako dogmatska konstitucija Dei Verbum o božanskoj objavi Drugoga vatikanskoga sabora definira: »Zadaća vjerodostojno tumačiti pisanu ili predanu riječ Božju povjerena je samo živom crkvenom učiteljstvu: ono to dostojanstvo vrši snagom imena Isusa Krista. To učiteljstvo, dakako, nije iznad riječi Božje, nego riječi Božjoj služi učeći samo ono što je predano: time što — po božanskom nalogu i uz prisutnost Duha Svetoga — to odano sluša, kao svetinju čuva i vjerno izlaže te iz ovog jednog poklada vjere crpi sve ono što kao Bogom objavljeno predlaže na vjerovanje« (DV 10). Pri tom važno je odmah na početku uočiti veliku ulogu Crkvenoga učiteljstva u prenošenju i aktualizaciji Božje Riječi, što pak ni u kojem slučaju ne znači podređenost Riječi Božje Crkvenomu učiteljstvu. Ako Crkva želi u svojim teološkim dokumentima poradi spasenja duša služiti Božjoj objavi, koja je dana jednom zasvagda, a da pri tom ne orobi njezino bitno značenje, nužno je prepustiti se neprekinutomu vodstvu Duha Svetoga. Upravo Duh Sveti daje Crkvi sposobnost autoritativno razlikovati između u naučavanju i istinskoga definiranja nauka, koji je donesen na općim saborima, te u dokumentima Učiteljstva, pape i biskupa koji su s njim sjedinjeni. U tom smislu riječ je o nastavku poslanja svjedočenja iste radosne vijesti, koju je Krist povjerio svojoj Crkvi, odnosno nositeljima službi u Crkvi i preko njih svakomu vjerniku. Pri tom je bitna činjenica neprekinuto apostolsko nasljedstvo (*successio apostolica*), koje obuhvaća povijesni kontinuitet između nauka današnjih crkvenih dokumenata i poklada vjere, koji je dan u otajstvu objave.

1.1. Autoritet crkvenoga nauka

Sam pojam crkvenoga autoriteta (lat. *auctoritas*, prouzrokovati rast, proizvesti) upućuje na službu koja ima svoj izvor u vladavini Presvetoga Trojstva, i koju

Krist daje Crkvi da u njegovo ime autoritativno unaprjeđuje opće dobro (usp. 1 Kor 12,7) i izgrađuje njegovo tijelo (usp. Ef 4,11–16) poradi spasenja čovjeka. U tom smislu Isus određuje: »Tko vas sluša, mene sluša« (Lk 10,16; usp. Potvin, 2005, 287–288). Pri tom je uvijek važno imati na umu da biskupi, a ni Božji narod, nisu nositelji neke nove objave. Objava je u povijesti spasenja dana jednom za svagda.

Različita svjedočenja jednoga Kristova Evandjelja načelno su u Crkvi otvorena svakomu na jednak način, nositeljima službi na isti način kao i teolozima i laicima. Evandjelje je uvijek živi organizam, »Riječ života« (1 Iv 1,1) koja oslobađa za »novo mišljenje« i »novo djelovanje« (Hünemann, 2002, XLIX). Božja objava u Isusu Kristu je početak, a ne punina Božjega kraljevstva. Duh Sveti daje tek predujem i zalog buduće slave, koja se ima ostvariti kroz vjekove sve do eshatološke punine. Zbog toga se u Crkvi od samoga početka paralelno s navjestiteljskom službom Učiteljstva, koja ima zadaću naviještati, čuvati, vjerno izlagati i autentično tumačiti pisanu i predanu Riječ Božju, razvija i refleksivno–spoznajno promišljanje vjere, koje se može nazvati teologijom. Njezin je cilj konkretnomu čovjeku razjasniti i posredovati stvarnost vjere i učiniti mu ju razumljivom. Premda se međusobno isprepleću, povijest Crkve poznaje i konflikte između teologije i Učiteljstva, koji se prema Maxu Seckleru mogu svrstati u četiri glavne skupine uzroka: stručna teološka pitanja, konfliktne osobe, stil i način komuniciranja te nedovoljno ili krivo poznavanje teoloških i eklezioloških načela koja su mjerodavna za odnos teologije i Učiteljstva (Ančić, 1990, 109).

Upravo zbog iste obveze svjedočenja jednoga Kristova Evandjelja, koja je svima vlastita i zajednička, potrebno je istaknuti odgovornu i tešku zadaću službenoga naviještanja vjere. Temeljne istine vjere traže svakodnevno oživotvorenje u životu pojedinaca, i to u različitim društvenim i kulturnim prilikama. U skladu s pozivom Drugoga vatikanskoga sabora na *aggiornamento* Evandjelja, a kako bi se izbjeglo pristrano izokretanje istine, obmane i zablude u različitim okolnostima života, potrebno je ponajprije priznati ograničenost ljudske spoznaje i djelovanja. Upravo zato Peter Hünemann s pravom upozorava: »To znači da su biskupi u službenom naviještanju vjere upućeni na onu pomoć, mehanizme osiguranja i provjerene institucionalne oblike koje je razvila ljudska ograničenost za promicanje svoje spoznaje i svoje prakse. Na drugoj strani, slušatelj je kao zreli kršćanin pozvan da u naviještanju razlikuje bitno od nebitnog, da luči osnovnu nakanu u iskazu od pojedinosti i da naviještanje prihvati sa svojim cjelokupnim razumijevanjem vjere. Duhovno slušanje nije manje važno od duhovnog naviještanja i naučavanja« (Hünemann, 2002, XLIX). Pri tom je Duh Sveti stalna snaga koju je Krist obećao svojoj Crkvi, da ju u dijalektici naviještanja i osluškivanja uvodi u svu istinu.

Sukladno svemu navedenom, crkvena predaja jasno svjedoči o ključnoj ulozi i autoritetu pape i biskupa kao pastira Crkve. Katekizam Katoličke crkve upućuje: »Crkveno se učiteljstvo služi puninom autoriteta primljenog od Krista kad definira dogme, to znači, kad, u obliku koji kršćanski puk obvezuje na neopoziv pristanak vjere, izlaže istine sadržane u božanskoj objavi, ili pak istine koje su

s takvima nužno povezane« (CCE 88). Naime, budući da se u istom procesu, u životu, djelovanju i razumijevanju vjernika, mjesnih crkava, kao i sveopće Crkve, mogu pojaviti dvojbe i opasnosti za vjeru koje traže jasnu prosudbu u duhu Evandjelja, odluke pape i biskupa zauzimaju posebno mjesto u prosudbi pitanja vjere i morala (*fides et mores*). Mjerodavne odluke Učiteljstva oslanjaju se na temeljna svjedočanstva vjere i od posebnoga su značenja za oblikovanje primjerenoga razumijevanja vjere u konkretnim prilikama, jer se u njima donose dobro promišljeni sudovi. K tomu, ne smije se zaboraviti temeljno pravilo da se odluke učiteljstva ne smiju miješati s općenitim naviještanjem Evandjelja. One ni u kojem slučaju nisu zamjena naviještanju, nego ga na poseban način nadopunjuju i preciznije tumače u danom vremenu, kulturi i okolnostima.

1.2. Kriteriji za određivanje težine i ispravnosti nauka

S obzirom na autoritet i obvezujući karakter odluke Učiteljstva imaju različitu težinu. Upravo zato potrebno ih je sagledati pod pet glavnih kriterija.

1. Autorstvo. Nije isto donosi li učiteljsku odluku pojedini biskup, zajednica biskupa, opći sabor, partikularna sinoda ili biskupska konferencija, papa ili kongregacija rimske Kurije. Odluka ima veću težinu što je nadležnost službe obuhvatnija. Jasno je da papa i zajednica biskupa u odnosu na čitavu Crkvu imaju najveću nadležnost službe.

2. Naslovnici kojima je upućena učiteljska odluka. Što je odluka upućena većem krugu, to ima veću težinu.

3. Predmet. Pitanja vjere i morala bitnija su od rubnih ili stegovnih pitanja.

4. Izvori. Odluka može biti utemeljena na istini koja je izriječkom ili uključno posvjedočena u Svetom Pismu ili tradiciji Crkve, na teološkim izvodima ili pak na zaključcima iz općenitih i filozofskih moralnih načela.

5. Oblik. Oblik pokazuje učiteljsku nadležnost. Instrukcija ima drugačiju snagu od dekreta, enciklike ili konstitucije općega sabora.

Premda su pojedinomu učiteljskomu iskazu potrebna precizna pojašnjenja, koja se ravnaju prema spomenutim kriterijima te uzimaju u obzir povijesnu mjeru u oblicima obnašanja autoriteta i hijerarhije, ne smije se zaboraviti temeljno pravilo teološke hermeneutike da se prava obvezatnost pripisuje samo jezgri iskaza, a ne uvodima, zaključnim formulacijama, pojedinim dokazima, pojašnjenjima i citatima (Hünemann, 2002, L).

S druge strane, od prvih stoljeća Crkve sve do kasnoga srednjega vijeka odluke Učiteljstva često su definirale razlike pravovjerja i krivovjerja, tj. neprihvatljivost nekoga učenja. Pri tom osude (anateme) ne označavaju nužno potpunu suprotnost učenju Objave, nego također prekršaje protiv crkvenosti. Stoga nije svako osuđeno učenje krivovjerje u strogom smislu, o čemu se tek u 14. stoljeću razrađuju uobičajene teološke razlike. Tako razlikujemo učenje *de fide divina* (koje pripada “božanskoj vjeri”) kada izričito ili uključno pripada objavi. Učenje *de fide divina et catholica* (koje pripada “božanskoj i katoličkoj vjeri”), koje, budući da pripada objavi, Crkveno učiteljstvo formalno predlaže za vjerovanje. Učenje *fidei proximum* (koje je “najbliže vjeri”), koje Crkva zastupa premda nije

objavljeno, ali ga po složnom mišljenju teologa treba smatrati za objavljenu istinu. Učenje *de fide ecclesiastica* (“istina crkvene vjere”) odnosi se na istine koje nisu formalno objavljene, ali su s objavom tijesno povezane, te ih Učiteljstvo predodčuje kao konačne istine (Hünemann, 2002, L). Kad se govori o tim teološkim razlikama, važno je također imati na umu da se teološka terminologija mijenjala kroz povijest službenoga nauka te su se shodno tomu mijenjale i teološke ocjene i kvalifikacije Učiteljstva.

1.3. *Nemanjkav i neprevarljiv nauk*

Već smo unaprijed istaknuli da se opće vjersko uvjerenje Božjega naroda, kao i neprevarljiv nauk pape i zajednice biskupa, temelje na Kristovu daru Duha Svetoga cjelokupnoj Crkvi. Katekizam Katoličke crkve definira: »Da bi sačuvao Crkvu u čistoći vjere predane joj od apostola, Krist, koji je Istina, htio je Crkvi dati udjela u svojoj nezabludivosti. Narod Božji, pod vodstvom živoga crkvenog Učiteljstva, ‘nepokolebljivo pristaje uz vjeru po nadnaravnom osjećaju vjere’. [...] Pastirska je zadaća Učiteljstva dakle usmjerena da budno pazi da narod Božji ostane u istini koja oslobađa. Da bi ispunili tu zadaću, Krist je pastire obdario karizmom nezabludivosti u pitanjima vjere i morala« (CCE 889–890). Duh Sveti osoba je koja uvodi u svu istinu (usp. Iv 16,12–15), tj. održava Crkvu u istini i ne dopušta da opće vjersko uvjerenje Božjega naroda, kao i neprevarljiv nauk Učiteljstva odluta od istine. Zato se opće uvjerenje Božjega naroda označava kao *indefectibilis* (nemanjkavo). S druge strane, neprevarljive odluke Učiteljstva sprječavaju da vjernici pojedinci, i cijela Crkva kao Božji narod, budu zavedeni u obmanu ili zabludu u suprotnosti s istinom Evandjelja. Neprevarljiv nauk Učiteljstva predstavlja implicitni vrh autentičnoga i službenoga nauka. Ono se događa na nekoliko načina. Prvi način je neprevarljiv nauk rimskoga biskupa snagom njegove službe kad definitivno proglašuje nauku vjere i morala. Sljedeći način neprevarljivoga nauka prisutan je u biskupskom zboru Crkve kad u suglasnosti i konsensusu s Petrovim nasljednikom obnaša vrhovnu učiteljsku službu, osobito na općem saboru. Nadalje, neprevarljiv nauk dan je nasljednicima apostola kad naučavaju u jedinstvu s Petrovim nasljednikom i tada kada ne idu za nezabludivom definicijom niti se izjašnjavaju na konačan način, ali predlažu nauk koji vodi jasnijemu shvaćanju Objave u pitanjima vjere i morala, kako bi se izbjegle “opasnosti” i “štete” koje nisu u suglasju s Evandjeljem te kako bi cjelokupna Crkva ostala očuvana kao jedna i vjerna svojemu temelju (CCE 891–892).

Neprevarljive definicije također mogu biti *irreformabiles* (iz sebe, a ne po odobrenju Crkve), što znači da su posljednja instancija, koja za svoju obvezatnost ne treba naknadno odobrenje (primjerice papini izričaji ne trebaju odobrenje episkopata, kao što ni definicije nekoga crkvenoga sabora za svoju obvezatnost ne trebaju naknadno odobrenje neke druge instancije). Ipak, kako bi te istine potpuno uspjele odgovoriti na probleme vjere i ćudoređa, te bile uklopljene u cjelokupno razumijevanje vjere i vjerske predaje, podložne su kasnijim raspravama, pojašnjenjima, nadopunama ili tumačenjima (Hünemann, 2002, LI).

Upravo naknadna pojašnjenja i tumačenja vjerskoga nauka pokazuju živu suradnju Učiteljstva i teološke znanosti. Riječ je o dvije nužne i samostalne životne funkcije Crkve, kako s jedne strane autoritativan nauk ne bi bez razumskoga tumačenja ostao slijep, te kako znanstveni racionalizam s druge strane ne bi ostao prazan. U tom smislu Nediljko Ante Ančić s pravom zaključuje: »Teologija dakle kao znanost vjere ima svoju ‘neotudivu samostalnost’ koje se ne može odreći. Crkva želi samostalno teološko istraživanje različito od učiteljstva. Teologija međutim ne ‘proizvodi’ vjeru nego ju pretpostavlja, prosvjetljuje i unapređuje te stoji u službi življene vjere Crkve. Ona je u najdubljem smislu ‘nesebično služenje zajednici vjernika’. Vjera i veza s Crkvom jesu bitne; zato teolog naučava po nalogu i u ime crkvene zajednice. Učiteljstvo i teologija imaju svoje različite zadaće, stoga se ‘ne mogu svesti jedno na drugo’. Oboje je u službi iste cjeline. ‘Upravo kod takve strukture moraju stalno ostati u međusobnom razgovoru.’ Unatoč povremenim konfliktima nužna je suradnja obiju ustanova u duhu zajedničke vjere nade i ljubavi. Od teologa se zahtijeva ljubav prema konkretnoj Crkvi i vjernost svjedočanstvu vjere i crkvenom učiteljstvu. U svom istraživačkom radu teologija iznosi nove prijedloge za razumijevanje vjere koje za učiteljstvo imaju karakter ‘ponude’. Mnogo se od toga mora korigirati i proširiti prije nego ga može prihvatiti cijela Crkva« (Ančić, 1990, 114). Način tumačenja iste Božje Riječi i svjedočanstva vjere Učiteljstva i teologije mora biti stručna rasprava, bratski razgovor i međusobna suradnja. Ogladni primjer takvoga izlaganja vjere i teoloških pitanja nalazimo u važnom radu i djelu Međunarodne teološke komisije, kojima u prigodi 50. obljetnice osnutka i djelovanja želimo posvetiti posebnu pozornost.

2. Osnutak i ustroj Međunarodne teološke komisije

Commissio Theologica Internationalis (CTI), odnosno Međunarodna teološka komisija (engl. International Theological Commission) je povjerenstvo (komisija) koja ima savjetodavnu ulogu u važnim dogmatskim pitanjima, kako bi bila od pomoći Kongregaciji za nauk vjere u pitanjima od važnosti za cijelu Crkvu.

Poticaj za osnivanje CTI dala je prva biskupska sinoda nakon Drugoga vatikanskoga sabora, održana 1967., nakon koje je papa Pavao VI. 28. travnja 1969. ustanovio Međunarodnu teološku komisiju, određivši da joj na čelu bude pročelnik Kongregacije za nauk vjere, a sjedište u palači navedene Kongregacije u Vatikanu. Budući da članove imenuje sam papa, naziva se i Papinskom međunarodnom teološkom komisijom. Papa Pavao VI. odobrio je 12. srpnja 1969. statut CTI *ad experimentum*. Papa Ivan Pavao II. 6. kolovoza 1982. objavio je *motu proprio Tredicim anni*, kojim konačno odobrava statut CTI, po kojem se od tada u svojem djelovanju komisija ravna.

Zgodno je podsjetiti se da se je ideja o osnutku takvoga povjerenstva rodila ne samo iz iskustva načina pripreme dokumenata Drugoga vatikanskoga sabora, nego također iz iskustva drugih teoloških povjerenstava, posebno plodnoga rada Papinske biblijske komisije, koju je 1902. godine osnovao papa Leon XIII. sa svrhom poticanja studija Svetoga Pisma, odgovaranja na znanstveni način na

pogrešna tumačenja biblijskih tekstova te produbljivanja, osvjetljivanja i boljega razumijevanja određenih biblijskih pitanja. Tu je komisiju u koncilskom duhu također obnovio papa Pavao VI. 1971. godine te ona djeluje paralelno s radom Međunarodne teološke komisije. I njoj je na čelu pročelnik Kongregacije za nauk vjere, a ima 20 članova, koje papa imenuje na mandat od pet godina.

Međunarodna teološka komisija uređena je tako da joj je na čelu predsjednik, koji je prema statutu pročelnik Kongregacije za nauk vjere. To su do sada bili sljedeći kardinali: Franjo Šeper (1969.–1981.); Joseph Ratzinger (1981.–2005.); Wiliam Levada (2005.–2012.); Gerhard Ludwig Müller (2012.–2017.) i Luis Francisco Ladaria Ferrer (od 2017.). Među najvažnijim osobama za uspješan rad CTI generalni je tajnik, koji koordinira rad pojedinih podkomisija i godišnje opće skupštine. Bira se na prijedlog predsjednika na mandat od 5 godina, koji može biti obnovljen, a »prikladno je da se prije imenovanja generalnoga tajnika konzultiraju članovi Komisije« (Ivan Pavao II., 1982).¹ Generalnomu tajniku pridodan je i dodatni tajnik za tehnička i ekonomska pitanja.

Članovi Međunarodne teološke komisije istaknuti su teolozi iz različitih teoloških područja. Prema statutu CTI broji do 30 članova (osim u izuzetnim slučajevima). Istaknuto je da treba izabrati teologe raznih teoloških škola i iz raznih naroda, koji se ističu znanjem, razboritošću i vjernošću Učiteljstvu Crkve. Imenuje ih papa na prijedlog predstojnika Kongregacije za nauk vjere, nakon što je čuo mišljenje biskupskih konferencija. Imenovanje je na razdoblje od 5 godina, nakon čega mogu biti ponovo potvrđeni. Među njima u zadnjih 50 godina nalazimo najuglednije i najpoznatije katoličke teologe, ne samo klerike, nego u novije vrijeme laike, muškarce i žene. Od hrvatskih teologa članovi su do sada bili Tomislav Janko Šagi–Bunić (u prvom sazivu), Ivan Fuček, Ivan Golub i Tomislav Ivančić, a trenutačno je član Željko Tanjić, rektor Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta u Zagrebu.

Zanimljivo je da je o 50. obljetnici snimljen dokumentarni film o djelovanju Međunarodne teološke komisije, u kojem su prikazane važnije etape u njezinu djelovanju, razgovori s pročelnicima i uglednim teolozima, kao i imenovanje prve teologinje u CTI 2004. godine.

2.1. Zadaća i način djelovanja

Zadaća CTI opisana je u dokumentu ustanove, a ponavlja ju Ivan Pavao II. u *motu proprio Tredicim anni*, gdje stoji: »Zadaća je Međunarodne teološke komisije proučavati važna doktrinarna pitanja, posebno ona kod kojih se javljaju novi vidici, te na taj način pomagati Crkvenomu učiteljstvu, posebno Kongregaciji za nauk vjere, uz koju je i ustanovljena« (Ivan Pavao II., 1982). Papa se poziva na dogmatsku konstituciju o Crkvi *Lumen gentium*, koja djelovanje teologa u Crkvi shvaća kao karizmu pomoći u ispunjavanju poslanja naviještanja Evanđelja svim narodima, pa utvrđuje da je ustanovljenjem Međunarodne teološke komisije ta karizma "institucionalizirana". Statutom nije ograničeno područje djelovanja

1 Citate koji su izvorno na stranom jeziku preveli su autori članka.

CTI, osim što je istaknuto da je riječ o »doktrinarnim pitanjima važnim za čitavu Crkvu« (Ivan Pavao II., 1982). Dakako da svako nastojanje oko jasnoće u tim pitanjima ima odraza i na ekumenskom području, što je do sada više puta potvrđeno.

Teme i pitanja za raspravu utvrđuje papa ili predsjednik CTI. Mogu ih predložiti Kongregacija za nauk vjere, različiti dikasteriji Svete Stolice, biskupska sinoda ili biskupske konferencije. Kada se definira tema, predsjednik CTI ustanovljuje podkomisiju, sastavljenu s najviše desetak članova, osobito kompetentnih za dotično područje. Rad podkomisije vodi član izabran od predsjednika, u suradnji s generalnim tajnikom. Podkomisija pripravlja nacrt dokumenta, a može se konzultirati i s vanjskim stručnjacima, pa i nekatolicima. Djelovanje podkomisije također je predviđeno do 5 godina (unutar jednoga mandata članova CTI), ali se po potrebi može i produžiti. Sjednice se mogu održati po potrebi i izvan Rima, kao i pisanim putem, što se i događa u sadašnjim posebnim okolnostima pandemije COVID–19.

Kada podkomisija dovrši posao, obrađenu temu na godišnjoj općoj sjednici svih članova CTI predstavlja izabrani relator (ili relatori). Kada CTI većinom glasova prihvati predloženi tekst, moguće i uz dodatno mišljenje ili pojašnjenje pojedinih članova, predlaže ga se papi na uvid i odobrenje. Papinim odobrenjem zaključci se daju na raspolaganje Kongregaciji za nauk vjere da ih objavi. Pojedini članovi ili vanjski stručnjaci dužni su čuvati "profesionalnu tajnu", iako mogu objaviti vlastito mišljenje ili tumačenje, primjerice o pripravnim tekstovima ili pojedinim rješenjima tretiranih tema, što u tom slučaju nije mišljenje ili tumačenje Komisije.

2.2. Dokumenti

Medunarodna teološka komisija do sada je objavila 30 dokumenata, koji su naišli na velik odjek ne samo u teološkoj javnosti, nego i kao izraz katoličkoga nauka u etičkim, antropološkim i društvenim pitanjima. Kao što je vidljivo iz naslova, glavna pitanja kojima se je bavila CTI bila su ekleziološka, kristološka, antropološka, eshatološka i sakramentološka. Ovo je cjelovit popis dokumenata prema godinama objave: 1969. O svrsi i metodi djelovanja Komisije; 1970. Katoličko svećeništvo; 1972. Jedinstvo vjere i teološki pluralizam; 1973. Apostolstvo Crkve i apostolsko nasljedstvo; 1974. Norme kršćanskoga morala: 4 teze H. Schürmanna i 9 teza H. U. von Balthasara; 1975. Učiteljstvo i teologija; 1976. Promocija čovjeka i kršćansko spasenje; 1977. Katolički nauk o sakramentu ženidbe: propozicije CTI i 16 teza G. Martelea; 1979. Izabrana pitanja kristologije; 1981. Teologija, kristologija, antropologija; 1982. Pomirenje i pokora; 1983. Dostojanstvo i prava ljudske osobe; 1985. Izabrane teme ekleziologije (prigodom 20. obljetnice Drugoga vatikanskoga sabora); 1985. Isusova svijest o sebi i svojem poslanju; 1988. Vjera i inkulturacija; 1989. Tumačenje dogmi; 1992. Neka aktualna pitanja eshatologije; 1995. Neka pitanja teologije otkupljenja; 1997. Kršćanstvo i religije; 2000. Spomen i pomirenje: Crkva i krivnje iz prošlosti; 2002. Đakonat: razvoj i perspektive; 2004. Zajedništvo i služenje. Ljudska osoba stvorena na sliku Božju; 2007. Nada u spasenje djece umrle bez krštenja (Dokument o limbu); 2009. U potrazi za sveopćom etikom: Novi pogled na naravni zakon;

2012. Teologija danas: Perspektive, načela, kriteriji; 2014. Trojedini Bog, jedinstvo svih ljudi: Kršćanski monoteizam protiv nasilja; 2014. *Sensus fidei* u životu Crkve; 2018. Sinodalnost u životu i poslanju Crkve; 2019. Vjerska sloboda za dobro svih; 2020. Recipročnost vjere i sakramenata u sakramentalnoj ekonomiji.²

Tiskano izdanje na latinskom i talijanskom (ili izvornom) jeziku nalazi se u nizu *Enchiridion Vaticanum* (Bologna: Dehoniane), što je lako pronaći kroz *Indice generale*. Dokumenti se također redovito objavljuju u teološkim časopisima *Gregorianum* (latinski), *Civiltà Cattolica* (talijanski), *Internationale Katolische Zeitschrift* (njemački), *La Documentation Catholique* (francuski), *Irish Theological Quarterly* (engleski) i drugima. Dokumenti su također objavljeni više puta na različitim jezicima kao zbirke dokumenata, redovito s predgovorima predsjednika CTI i popratnim komentarom.³

3. Važnost crkvenoga nauka, otvorena pitanja i poticaji

Dobro je zapitati se koji je doseg dokumenata Međunarodne teološke komisije? Od trenutka kad je pojedini dokument prihvaćen od pape i predan Kongregaciji za nauk vjere na objavljivanje svakako spada u dokumente redovitoga crkvenoga naučavanja. Ipak *Prethodna napomena* izdanju zbirke *Documenta 1969–1985* upućuje na to da valja voditi računa o činjenici da nisu svi dokumenti jednaki. Na početku svakoga dokumenta, u *Noti preliminare*, navedeno je u kojem je obliku prihvaćen od članova na općoj skupštini: »1. Formalno prihvaćanje [*l'approvazione formale*] in forma specifica označava prihvaćanje apsolutnom većinom članova i odnosi se na cjelokupni tekst, uključujući ideje, izričaje i predstavljanje; 2. Opće prihvaćanje [*l'approvazione generale*] in forma generica znači da Komisija prihvaća temeljne ideje teksta, a ostalo je u odgovornosti autora« (CTI, 1988, 13). Navedeno govori kako dokumenti ne pretendiraju iscrpiti sve vidike pojedine teme te dati konačno formulirane odgovore na postavljena pitanja. Često samo preciznije upućuju na ispravno razumijevanje Objave i osvjetljuju elemente teološkoga razvoja pojedine teme ili pitanja. Jasno je da na neka pitanja nije jednostavno odgovoriti, pa iako su razmatrana u pojedinim dokumentima, na njih nije dan jednoznačan odgovor.⁴

2 Svi dokumenti na više jezika dostupni su na vatikanskim mrežnim stranicama: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_index-doc-publ_it.html.

3 Primjerice: *Commissione Teologica Internazionale: Documenti 1969–1985* (Città del Vaticano: Libreria Ed. Vaticana, 1988); *Commissione Teologica Internazionale: Documenti 1969–2004* (Bologna: Studio Domenicano, 2006); *International Theological Commission: Vol. I: Text and Documents 1969–1985* (San Francisco: Ignatius Press, 1989); *International Theological Commission: Vol II: Text and Documents 1986–2007* (San Francisco: Ignatius Press, 2009); *Commission Théologique Internationale: Textes et Documents I: 1969–1985* (Paris: Cerf, 1988); *Commission Théologique Internationale: Textes et Documents II: 1986–2009* (Paris: Cerf, 2013).

4 Za konkretan primjer usp. Recipročnost vjere i sakramenata u sakramentalnoj ekonomiji (2020.) kad je u pitanju sakramentalnost ženidbe “krštenih nevjernika”.

Uz to, djelovanje Međunarodne teološke komisije treba smjestiti u teološki i crkveno–povijesni kontekst, imajući na umu izazove koji su se nakon Drugoga vatikanskoga sabora dogodili u Katoličkoj crkvi te razvoj teoloških disciplina, primjerice u području liturgije, u odnosu Crkve prema svijetu, u kontekstu društvene zauzetosti, širenja ekumenskih nastojanja i međureligijskoga dijaloga. Dovoljno je podsjetiti se kako su u međuvremenu ustanovljene brojne komisije za dijalog između Katoličke crkve te drugih kršćanskih crkava i crkvenih zajednica, što je također potaknulo otvaranje brojnih važnih dogmatskih pitanja.

Koji poticaji mogu doći od djelovanja Međunarodne teološke komisije, odnosno dokumenata koje je izradila i prihvatila? Osim uvida u teme i probleme koje dokumenti obrađuju, važan je poticaj teolozima da se i sami potrudite biti u tijeku suvremenoga teološkoga promišljanja, vodeći računa također o aktualnostima u pojedinim teološkim disciplinama. Dakako da su dokumenti izvrsni teološki i učiteljski referentni tekstovi, u kojima je lako otkriti poticaje za vlastita istraživanja i produbljivanja. Usudili bismo se reći da se u njima nalaze i moguća nadahnuća za oblikovanje istraživačkih projekata koji nam nasušno trebaju, ne samo za znanstveno dokazivanje, nego i kao podloga za aktualizaciju vjere, kroz navještaj i svjedočenje.

Dostupnost svih dokumenata na vatikanskim mrežnim stranicama u više jezika također je velika pomoć za teološki rad. Hrvatski prijevodi nekolicine dokumenata objavljeni su u nizu *Dokumenti Kršćanske sadašnjosti*. Neki su uz komentar prevedeni i objavljeni u teološkim časopisima (*Bogoslovska smotra*, *Crkva u svijetu*), na neke smo mogli pročitati osvrte u teološkim časopisima ili crkvenim publikacijama, ali nažalost najveći dio nije preveden na hrvatski jezik. Stoga je dobrodošla inicijativa Vijeća za nauk vjere HBK da se potakne prijevod i objava svih dokumenata CTI na hrvatski jezik, što bi mogao biti i dobar projekt kojega teološkoga učilišta u Hrvatskoj.

3.1. *Suodnos učiteljstva i teologije*

Prema statutu, zadaća Međunarodne teološke komisije ostvaruje se kroz suradnju s Crkvenim učiteljstvom. Bonaventura Duda (1980, 96) u komentaru dokumenta *Učiteljstvo i teologija* (1975.) piše: »Ni učiteljstvo ni teologija ne mogu imati za cilj ili alibi čistu spekulaciju ili intelektualne naslade koje ona može pružiti nekim duhovima. Naprotiv, oni imaju pastoralni i misionarski cilj, iako se katkada čini da u teologiji preteže tehnika i prividno jalovo istraživanje. U temelju, ide se za tim da se svim ljudima omogući živjeti od Kristove istine koju treba čuvati od svakog zastranjenja. Pastoralni značaj teologije očituje se na dva načina. Negativno: teolozi se trebaju kloniti da istraživalačke hipoteze — koje neizbježno preuzimlju i razglasuju sredstva društvenog priopćavanja — u konačnici ne škode vjeri kršćana. Pozitivno: i u apstraktnom i intelektualističkom istraživanju teolog mora misliti kako nadahnuti prezentaciju Božje riječi, propovijed i katehezu. Napokon, posljednji zajednički element jest: važnost suradnje i odgovornosti. Drugi vatikanski koncil upozorio je na to biskupe i teologe.«

Djelovanje Međunarodne teološke komisije ide upravo u tom smjeru suradnje i odgovornosti, kroz vjernost pologu vjere Crkve i nastojanje da se, koliko je moguće, teološki ispravno i jasno odgovori na kontroverzna pitanja, te kroz poticaje na daljnji rast u vjeri i izgradnji autentičnoga crkvenoga zajedništva. Izbor članova s raznih strana svijeta i stručnjaka u različitim teološkim disciplinama sigurno pomaže da se pojedina pitanja i teme sagledaju sveobuhvatnije, a uključivanje stručnjaka izvan Komisije u pripremu dokumenata pomaže nužnom multidisciplinarnom uvidu. Činjenica da dokumenti Međunarodne teološke komisije koji put ne daju konačne odgovore na postavljena pitanja ne treba zbunjivati, jer u pitanjima vjere nije riječ tek o teoriji, nego o dinamici života u zajedništvu Crkve, nošenoj snagom milosti i upućenoj prema konačnomu zajedništvu ljubavi s Trojedinim Bogom, Stvoriteljem, Spasiteljem i Posvetiteljem.

Zaključak

Krist Gospodin povjerio je apostolima i njihovim nasljednicima vlast da snagom Duha istine sačuvaju polog vjere te ga svojim propovijedanjem vjerno izlažu, tumače i šire. Službeni nauk Crkve tako se temelji na istini objavljenoj radi nas ljudi i radi našega spasenja, a odnosi se na konkretna pitanja vjere i morala, kako bi bile spriječene zablude, a srca vjernika usmjerena spasenjskoj istini u novim i promijenjenim okolnostima. Služeći se znanstvenim metodama u odlukama Crkvenoga učiteljstva, doneseni su dobro promišljeni sudovi i od posebnoga su značenja za oblikovanje primjerenoga razumijevanja vjere u konkretnom vremenu. Duh Sveti jamac je da opće vjersko uvjerenje Božjega naroda bude nemanjkavo, kao i da nauk Učiteljstva bude neprevarljiv. U tom smislu, u zadnjih 50 godina nezaobilazna je uloga Međunarodne teološke komisije pri Kongregaciji za nauk vjere. Proučavajući aktualna teološka, etička, antropološka i društvena pitanja, Komisija je bitno pomogla Crkvenomu učiteljstvu u izražavanju katoličkoga nauka. U 30 objavljenih dokumenata doneseni su vidici ispravnoga razumijevanja objave u našem vremenu, odgovori na neka kontroverzna pitanja i osvjetljeni elementi teološkoga razvoja pojedinih tema. Kao svjedočanstvo vjere taj vid suradnje teologije i Učiteljstva usmjeren je očuvanju crkvenoga identiteta i izgradnji zajedništva.

Literatura

- Ančić, Nediljko A. (1990). Teologija i crkveno učiteljstvo. *Crkva u svijetu*, 25(2), 103–118.
- Biblija. *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*. Prevoditelji: Silvije Grubišić (Petoknjžje), Filbert Grass (Psalmi), Nikola Miličević (Pjesma nad pjesmama), Antun Sović (ostali dijelovi Staroga zavjeta), Bonaventura Duda i Jerko Fućak (Novi zavjet). Imprimatur: Hrvatska biskupska konferencija, 10. listopada 2008. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2015.
- CCE. *Catechismus Catholicae Ecclesiae*. Ivan Pavao II., *Katekizam Katoličke crkve: Dorađeno izdanje*. Zagreb: Hrvatska biskupska konferencija, 2016.

- Congar, M. Yves (1971). Über den rechten Gebrauch des “Denzinger”. U: *Situation und Aufgabe der Theologie heute* (str. 125–150). Paderborn: Schöningh.
- CTI (1988). Commissio Theologica Internationalis, *Documenta 1969–1985*. Città del Vaticano: LEV.
- Duda, Bonaventura (1980). Suodnosi učiteljstva i teologije: Medunarodna teološka komisija. *Bogoslovska smotra*, 50(1), 93–104.
- DV. *Dei verbum*. (18. studenoga 1965.) Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija Dei verbum o božanskoj objavi. U: Josip Turčinović (ur.), *II vatikanski koncil: Dokumenti: Latinski i hrvatski* (str. 392–416). Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1970.
- Ford, John (2005). Doktrinarni razvoj. U: M. Glazier i M. K. Hellwig (ur.), *Suvremena katolička enciklopedija: A–E* (str. 214–217). Split: Marjan tisak.
- Hünemann, Peter (2002). Smjernice za teološku upotrebu “Denzingera”. U: H. Denzinger i P. Hünemann (ur.), *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i čudoredu* (str. XLVII–LII). Đakovo: UPT.
- Ivan Pavao II. (1982). Apostolic letter in the form of motu proprio Tredecim anni. *Acta Apostolicae Sedis*, 74, 1201–1205.
- Potvin, R. Thomas (2005). Vlast u Crkvi. U: M. Glazier i M. K. Hellwig (ur.), *Suvremena katolička enciklopedija: A–E* (str. 287–288). Split: Marjan tisak.
- Ratzinger, Joseph (1988). Prefazione. U: Commissio Theologica Internationalis, *Documenta 1969–1985* (str. 7–11). Città del Vaticano: LEV.
- Valković, Marijan (1967). Učiteljstvo “služi Božjoj riječi”. *Bogoslovska smotra*, 37(1–2), 171–175.

*The Official Doctrine of the Church and the International Theological Commission
50th Founding Anniversary*

Ante Mateljan*, Emanuel Petrov**

Summary

In the first part of the paper, the authors present the basic principles and mission of the official and theological teaching of the Church, which are based on the reality of the one and unchangeable proclamation and truth issuing from the Holy Spirit. The Word of salvation needs to be brought to people of all backgrounds, cultures and times, and it needs to be expressed in new and comprehensible terminology. Therefore, the magisterial documents and theological studies are always a testimony of faith and an incentive to the religious life, as well as a kind of response to new, altered circumstances and questions that arise. The manner in which the Word of God — which is unchanging — is interpreted, and the testimony of the faith of teaching theology must take the form of a professional discussion, fraternal conversation and mutual cooperation.

* Ante Mateljan, Ph.D., Full Professor, Catholic Faculty of Theology, University of Split. Address: Zrinjsko–Frankopanska 19, 21000 Split, Croatia. E–mail: amateljan@kbj-st.hr

** Emanuel Petrov, Ph.D., Assistant Professor, Catholic Faculty of Theology, University of Split. Address: Zrinjsko–Frankopanska 19, 21000 Split, Croatia. E–mail: donepetrov@gmail.com

The second part of the work presents data on the establishment and mode of operation of the International Theological Commission (Commissio Theologica Internationalis, CTI), which has published 30 documents since it was founded in 1969. Current issues from various disciplines of systematic theology are explained in several ways in the form of theses and presentations. The paper puts forward the titles of documents and a review of their importance, open questions and incentives that have arisen as well as the documents themselves.

Keywords: *Church teaching; documents; authority; truth of faith; International Theological Commission; Congregation for the Doctrine of the Faith*